

• nghÁ» cá»sa cá»su nguyá»ñ, cá»su an vÁ cá»su siÁ»u

Á»ng gÁ»p cá»sa ThÁ»ch Nhá»t Tá» «
22/02/2017

Ý ngh)a c»sa c»su nguyÇn, c»su
an và c»su siêu

* Thích Nh-t

Tê

I. Ý ngh)a c»sa c»su nguyÇn

Trong Ph-t giáo, các tê ngi "c»su nguyÇn,"

"c»su xin" hay "°Úc nguyÇn" °ác hiÁ»u Óng ngh)a vÚi thu-t

ngi "pràrthanà" (Sanskrit) hay "patthanà" (Pali). Pràrthanà

b't nguÓn tê gNc "pra + arth" có ngh)a là °Úc nguyÇn, °Úc muNn, mong

c»su, c»su xin. C»su nguyÇn, c»su xin hay °Úc nguyÇn là mÚt trng thái tâm lý mong

mli mÚt iÁ»u gì ó s½ °ác thnc hiÇn, s½ °ác thành tñu hay diÁn ra theo chç ý

c»sa ng°Ýi mong ái. Nó phEn ánh mÚt thái Ú mong chÝ mÚt sñ kiÇn diÁn ra theo

chç ý c»sa ng°Ýi có °Úc mong.

Á

Á

Theo jo Ph-t, tùy theo Nñi t°ãng

và mác tiêu c»sa °Úc muNn, c»su nguyÇn có thÁ trß thành mÚt trng thái tâm lý

"tham" təc mong muNn gÓm thâu vÁ cho mình, gia ình mình, ng°Ýi thân

mình, hay mÚt trng thái tâm lý "vE tha" mong cho ng°Ýi khác, chúng

sanh °ác iÁ»u lãich, an lçc và hñnh phúc. Nói cách khác, bEn thân c»sa sñ c»su

nguyÇn mang tính cách trung tính vÁ ph°ng diÇn jo éc. Tính chýt jo éc c»sa

c»su nguyÇn °ác xác Ënh tNt hay x»u tùy thuÚc vào mác tiêu c»sa nó cing nh° hÇ

quE c»sa nó diÁn ra Nñi vÚi Nñi t°ãng °ác mong c»su. Nçu các °Úc mong c»sa c»su

nguyÇn h°Úng vÁ t° lãich, t° hñu, cho cái ta và cái ta sß hñu thì c»su nguyÇn

trong tr°Ýng hãp này là mÚt lòng tham, Óng ngh)a vÚi tham ái (patthanà

vuccati ta.nhà,Á tác

ph©mMahàÁ NidesaÁ I.

316-37). Nói cách khác, c»su mong nhñng iÁ»u x»u xa cho mác tiêu vE k-, t° hñu,

thì c»su nguyÇn s½ Óng ngh)a hay mang tính chýt c»sa lòng tham (patthana

lakkha.no lobho,Á tác

ph©mÁ Nettippakara.na,tr.27).

Ng°ác lçc, các °Úc mç m°a hòa gió thu-n, nông dân °ác mùa, ¥t n°Úc hòa bình

và thç giÚi hçt chiçn tranh là các sñ mong c»su "thiÇn" (kusala)

vì tính cách vE tha c»sa mác tiêu mong °Úc. P ãy, sñ c»su nguyÇn h°Úng çn phúc

lãich và hñnh phúc c»sa ng°Ýi khác, mong iÁ»u vui và an lành çn vÚi xã hÚi loài

ng°Ýi, hoàn toàn không có bóng dáng c»sa lòng vE k-, tóm thâu vÁ cho mình. MÚt °Úc

nguyÇn nh° v-y là °Úc nguyÇn chánh áng và mang tính cách thiÇn ích.

II. C»su nguyÇn thýt

kém và c»su nguyÇn cao th°ãng

Nh° vĩa trình bày, bEn chýt jo

éc c»sa c»su nguyÇn s½ °ác phân Ënh tùy theo ý t°Bng hay chç tâm mong °Úc c»sa

ng°Ýi c»su nguyÇn. Nçu Nñi t°ãng và mác tiêu c»sa mong °Úc °ác phân ra tNt và x»u

thì c»su nguyÇn hay °Úc nguyÇn cing theo ó °ác phân thành 2 loji: thýt kém và

cao th°ãng.

C»su nguyÇn thýt kém là lòng

mong °Úc nhĩng iÁu bñt chính, nhĩng gì có hị cho nhân quşn, xã hÙi, nhĩng gì i ng°ác lịi lãich cça sñ òng. MÙt °Úc muñn giçt ng°Ýi (dù là k» thù), c°Úp ojt tài sñn cça ng°Ýi khác, chiçm ojt vã/chÓng ng°Ýi khác, lão ão ng°Ýi khác b±ng lÝi nói v.v. là nhĩng °Úc muñn thñp kém vÁ ò éc. Nhĩng cşu nguyçn cho chiçn tranh xÿy ra, cho ng°Ýi khác bË giçt chçt, bçnh t-t, tán gia bñi sñn, cho nhĩng món lãi lÙc bñt chánh, phi pháp cho mình, gia ình mình, ng°Ýi thân mình, cÙng Óng mình, xã hÙi mình và ãt n°Úc mình v.v. Áu là nhĩng thè cşu nguyçn hay °Úc muñn trái lịi vÙi sñ phát triÁn ò éc bñn thân và cÙng Óng, do ó °ác xem là các °Úc muñn hay cşu nguyçn thñp hèn. Có nhiÁu lÝi cşu nguyçn xñu ã trñ thành nhĩng lÝi nguyán rça, trừ »o, th° çm, Á hị ng°Ýi khác. Có lÝi cşu nguyçn phñn ánh thái Ù bñn x»n, vË k÷, cá nhân và không tùy h÷ vÙi thành công và hñnh phúc cça ng°Ýi khác. Tñt cñ nhĩng °Úc nguyçn nh° v-y Áu thuÚc thñp kém, và không có giá trË ò éc.

Cşu nguyçn cao th°ång, trái lịi phát xuñt tẽ ãm lòng vô ngã, vË tha, tẽ tình th°ng không phân biçt giÙi tính, giai cñp xã hÙi, không phân biçt thân sĩ, bñn thù, chË vì mang lịi lãich, phúc lãi và niÁm an vui cho ng°Ýi khác v.v. Đó là nhĩng cşu nguyçn hay °Úc muñn thiçn và ò éc. Nhĩng °Úc muñn cho chiçn tranh chñm dết, không còn cñnh máu Ò, không còn cñnh sát hị con ng°Ýi, Ùng v-t và môi tr°Ýng; nhĩng °Úc muñn cho hñnh phúc ôi lãa cça k» khác °ác lãu bÁn, cñnh chia r», phân hóa trñ nên oàn tả, liên kçt nhau; nhĩng °Úc muñn cho míi ng°Ýi có công ñn viçc làm Òn Ënh, không ai c°Úp bóc séc lao Ùng và tài sñn cça ai, míi ng°Ýi th°ng yêu, ùm bñc và giúp á nhau v.v. là nhĩng °Úc muñn hay cşu nguyçn cao th°ång, và có giá trË ò éc.

Theo lÝi Ph-t dñy, có nhiÁu nguyên nhân d»n çn các °Úc muñn hay cşu nguyçn thñp kém và cao th°ång. Trong bài kinh nói vÁ các hñt giñng tâm thuÚc bÙ T ng Chi (A. V. 213) éc Ph-t °a ra m°Ýi nguyên nhân sâu xa d»n çn các °Úc muñn và cşu nguyçn thñp kém. M°Ýi nguyên nhân ó là: (1) quan niçm sai lşm, (2) t° duy sai lşm, (3) lÝi nói sai lşm, (4) hành vi sai lşm, (5) l-p nghiçp phi pháp, (6) n» lñc sai lşm, (7) chú tâm sai lşm, (8) thiÁn Ënh sai lşm, (9) kiçn théc sai lşm, (10) tñ do sai lşm. M°Ýi nguyên nhân này thñc chñt có nguÓn gñc sâu xa tẽ quan niêm sai lşm. Chính "quan iÁm" là chç não cça nh-n théc và hành Ùng. MÙt khi nh-n théc sai thì hành Ùng trñ nên nguy hị cho ò éc và phúc lãi cça ng°Ýi khác. Ví dã khi mùt ng°Ýi nào ó nh-n théc sai lşm r±ng giçt ng°Ýi, c°Úp cça, quan hç tình dác phi pháp, nói láo Á lão gñt ng°Ýi, uñng r°âu, hút thuñc và ñn chñi xa xË, là không có hị hay không trái vÙi nguyên t°c ò éc c ñn bñn cça xã hÙi loài ng°Ýi, thì ch°c ch°n r±ng ng°Ýi ó không nhĩng có nhĩng °Úc muñn xñu ác, tÕn hị tha nhân và xã hÙi mà còn có thÁ có các hành vi bñt thiçn, Á em vÁ lãich vË k÷ cho bñn thân mình. Trong tr°Ýng hãp này, ng°Ýi cşu nguyçn hay có °Úc nguyçn thñp kém s½ bñt chñp lu-t pháp, làm nhĩng iÁu bñt chính, tÕn hị cho ò éc xã hÙi. Do ó, Á ch-n éng các cşu nguyçn hay °Úc muñn xñu xa ó, tr°Úc nhñt và hñn bao giÝ hçt, chúng ta nên phát triÁn quan iÁm chân chánh (sammà-di.t.thi). Nói cách khác, quan iÁm chân chánh là şu mñi cça tñt cñ hành vi ò éc em lịi lãich cho bñn thân và tha nhân.

Cing trong bài kinh trên, éc Ph-t trình bày 10 nguyên nhân cça °Úc muñn hay cşu nguyçn cao th°ång, ó là: (1) quan niçm chân chánh, (2) t° duy chân chánh, (3) lÝi nói chân chánh, (4) hành vi chân chánh, (5) l-p nghiçp chân chánh, (6) n» lñc chân chánh, (7) chú tâm chân chánh, (8) thiÁn Ënh chân chánh, (9) kiçn théc chân chánh, (10) tñ do chân chánh.

Quan niçm chân chánh °ác xem là yçu tñ d»n şu cça chín lojì chân chánh còn lịi. Theo lÝi Ph-t dñy, quan iÁm chân chánh là cái nhìn vÁ con ng°Ýi và sñ v-t d°Ùi ánh sáng cça nguyên lý duyên khñi hay t°ng thuÚc, không có mùt nguyên nhân khñi thçy, sanh ra muôn v-t. Quan niçm nh° v-y ánh Ò hoàn toàn mùt niÁm tin sai lşm vÁ mùt ãng tjo dñng, sanh ra sñn hà vi trã do ó ñm lñy cán cân th°ßng phñt ò éc con ng°Ýi. Ng°Ýi

có quan niệm chân chánh s½ làm chệch thân mình, không than trách ết và những ai khố khách quan, vì nh-n thêc rõ ràng nguyên nhân cạ nó là những hành vi tham lam, sân h-n, si mê và tham ái trong hiChn Ý hay trong quá khế. Ng°Ýi có quan iẤm chân chánh cing nhìn th°y °ác ph°ing diChn khác cạ cuÚc Ýi là trjng thái hjnh phúc và an lịc do vng bóng hoàn toàn các khố au tâm sinh lý. Đã jt °ác an lịc này, không thã c§u xin mÚt Ằng th§n linh ban giáng hay mua Ôi b±ng tiẤn bịc, danh vjng, chệc s-c, trái lị chÉ có phát triẤn chín iẤu chân chánh còn lị (nh° ã nêu ß trên) mÚi giúp cho chúng ta có °ác an lịc và hjnh phúc th-t sñ và bẤn lâu.

Nói tóm lị, nzu m°Ýi tà là những nguyên nhân, là ch°t xúc tác, là ch°t d«n j, là cÚi nguỐn cạ những nguyChn vjng hay c§u mong th°p kém thì 10 chân chánh là những nguyên nhân ng°ác lị, mang lị kịt qu£ an lịc và hjnh phúc cho mình và ng°Ýi, Ýi này và Ýi sau. Ng°Ýi C tí cạ éc Ph-t nói riêng, và ng°Ýi mong mĩi tịc n bù j ec nói chung nên phát triẤn 10 chân chánh ã sñng an vui trong Ýi.

III. Khái niệm c§u an và c§u siêu

Đj Ph-t không chú trjng jn °Úc muñn thu§n túy. Đj Ph-t chệc tr°ing hành ùng thñc tiẤn. M-c dù trong j Ph-t có nhiẤu bài kinh djy vÁ cách thj nào ã jt °ác an lịc và hjnh phúc trong cuÚc sñng, cing nh° cách tu t-p ã sanh vÁ thj giÚi cạ các éc Ph-t, khái niệm "c§u an và c§u siêu" không những không ph£n ánh °ác iẤu trên mà còn có thã gây hiẤu l§m r±ng j Ph-t là j cạ c§u nguyChn và van xin, j tùy vào tha lĩc.

VÁ tē nguyên, khái niệm "c§u an" và "c§u siêu" mÚi xu°t hiChn g§n ãy trong giÚi Ph-t giáo ViChn Nam. "C§u an" có ngh)a là en là "c§u cho mÚt ng°Ýi nào ó °ác khĩe mjh và an lịc," trong khi "c§u siêu" có ngh)a là "c§u cho ng°Ýi chj t °ác siêu Û, °ác sanh vÁ thj giÚi cạ ch° Ph-t."

Nh° v-y c§u an là sñ mong muñn, là °Úc vjng °ác khĩe mjh, an lịc và hjnh phúc. Nó không giÚi hjn ß viChc c§u cho ng°Ýi bChnh sÚm lành mjh, tai qua njn khĩ, nh° nhiẤu ng°Ýi ã hiẤu l§m. Đã °ác khĩe mjh, tai qua njn khĩ và sñ an lịc nÚi tâm, theo éc Ph-t là mxj ng°Ýi ph£i tñ trau dÓi Ýi sñng j ec và trí tuCh, phát huy các hjnh lã tha, giúp á mĩ ng°Ýi, sñng an trã, chánh niệm và t£nh thêc trong tēng phút giây cạ hiChn tị. Không hoài vjng vÁ quá khế ã thoát khĩ thj giÚi kinh nghiChm au th°ing. Không hoài vjng vÁ t°ing lai ã không lo âu và sã sCh. Sñng mÚt cách sáng suñt, bình th£n trong hiChn tị ã kh-c chj mĩi tham °u ß Ýi. Ng°Ýi sñng °ác nh° v-y thì lúc nào cing "an" lúc nào cing khĩe mjh, cing hjnh phúc, không c§n c§u nguyChn và mong mĩi cing °ác. Trái lị, nzu chúng ta sñng buông lung, sa ía, bĩ rj hiChn tị, không làm các iẤu thiChn, trái lị rj vào con °Yng tÚi lxi thì dù có c§u nguyChn bao nhiêu cing không thã an Ôn °ác. Trên tinh th§n ó, ã tránh hiẤu l§m, kinh c§u an nên Ôi thành "kinh an lịc."

C§u siêu là nguyChn vjng hay °Úc muñn mÚt ng°Ýi nào ó °ác siêu thoát hay sanh vÁ thj giÚi ch° Ph-t. Do ó, chỉ "c§u siêu" có thã là hinh thêc viChn ng-n cạ tē "c§u siêu Û" hay "c§u siêu sanh" hay §y c hjn "c§u siêu sanh T£nh Û." Nh° v-y, c§u siêu là nguyChn vjng và °Úc muñn nh-m tÚi chệc yzu là ng°Ýi quá cñ. Trong các n°Úc Ph-t giáo B-c tông do ch£u £nh h°ßng cạ pháp môn T£nh ĐÙ, các kinh °ác íc t±ng vào các ía tang và ám giÕ th°Yng là kinh A-di- à, kinh Đ£a Tjng và Vu-lan. T±ng kinh A-di- à chệc yzu là nh-c cho ng°Ýi chj t nhÚ lị pháp môn niệm Ph-t thiẤn "nh°t tâm b°t lojn" nh° là iẤu kiChn tiên quyj t ã

vãng sanh TẾnh ĐÙ, Ấ h°ing linh n°ing theo ó niÇm Ph-t mà vãng sanh. Táng kinh ĐẾa Tjng mÙt m-t nh±m ôn lị công éc hiçu thêo cça bÔ-tát này, m-t khác phát huy và tu t-p m£nh Ắt tâm (Ếa = tâm Ếa). Khi táng kinh này, con cháu cça ng°Yi quá vãng °ác dẾp híc hĩi vÁ hiçu hịnh và còn có cị hÙi Ấ trau dÓi tâm táng cho thuŞn thác. Đíc kinh Vu-lan Ấ híc hĩi tẼm g°ing báo hiçu -c biÇt cça ngài Mác-kíÁn-liên. Nói chung, các bài kinh trên không chẾ có tác dāng tNt cho ng°Yi quá cN̄ mà hịnh hçt làm nh±m giáo dāc cho thân quyçn cça ng°Yi chçt vÁ các ph°ing pháp tu t-p và làm ph°Úc. Theo jô Ph-t, không ai có thÁ siêu Ù cho ai. Không ai có thÁ giÊi thoát cho ai. Sñ cŞu nguyÇn chẾ mang tính cách biÁu t°āng, thÁ hiÇn tẼm lòng th°ing kính và biçt ân Ni vÙi ng°Yi quá cN̄, và ß ph°ing diÇn khác nh±m nh̄c cho ng°Yi quá cN̄ biçt vÁ quy lu-t sanh tí mà không còn quyçn luyçn thç gian, dÁ dāng ra i hay tái sanh. Do ó, Ấ tránh hiÁu lŞm, thu-t ngĩ "kinh cŞu siêu" nên Ôi thành "kinh siêu Ù" hay "kinh siêu thoát."

Nói tóm lị, Ấ °ác séc khĩe

và an lịc, theo jô Ph-t, chúng ta phÊi tu t-p công éc, làm viÇc lành, sNng tịçt chç, ngç nghẾ n uNng thích hāp, an trả vào hiÇn tị, lẪy chánh niÇm và sñ tẾnh théc làm ph°ing chām cça cuÙc sNng. Đ°ác nh° v-y thì sñ an lịc s½ hiÇn diÇn nh° ng°Yi bịn Óng hành cça ta trong cuÙc Ýi. T°ing tñ, Ấ °ác siêu thoát, mxi ng°Yi phÊi tñ trang bẾ cho mình các hành trang jô éc khi còn khĩe mịnh, Ấ khi cịn vô th°Yng çn, nh̄m m̄t xuôi tay, nghiÇp thiÇn cça chúng ta s½ d«n d̄t chúng ta tái sanh vÁ c£nh giÙi tNt hay vãng sanh vÁ c£nh giÙi cça ch° Ph-t. B ấy, không há có yçu tN̄ tha lĩc. TẼt c£ tùy thuÙc vào Ýi sNng jô éc, trí tuÇ và thái Ù sáng suNt cça chúng ta.

IV. CŞu nguyÇn và kçt qu£

Trong jô Ph-t, cŞu nguyÇn hay

°Úc muNn dù là jô éc và cao th°āng cing có giá trẾ rẼt giÙi hịnh, ß phịm vi cça ý chí, ché ch°a thÁ hiÇn cả thÁ ß hành Ùng. Đjô Ph-t do ó Á cao chç thuyçt hành vi jô éc có chç ý (cetana) nh° là nÁn t£ng cça các thành công và tojị nguyÇn trong cuÙc sNng. Nói cách khác, cŞu nguyÇn hay °Úc muNn dù tNt 1p çn ầu nçu không có hành Ùng hay éng dāng cả thÁ cing trß nên vô ích. Híc thuyçt hành vi jô éc cça Ph-t giáo trên cị sß này ấ óng vai trò quan trính trong Ýi sNng jô éc cça con ng°Yi. Đjô Ph-t không dịy ta sNng vÙi nhing °Úc muNn hay cŞu nguyÇn suông, trái lị dịy ta các ph°ing pháp cả thÁ Á biçn niÁm mị °Úc chân chánh và cao 1p trß thành hiÇn thĩc.

Trên tinh thŞn hành Ùng là

quan trính, °Úc muNn là phá thuÙc, jô Ph-t ấ dịy chúng ta sNng vÙi mùt thái Ù tñ tin vào các hành thiÇn và jô éc cça b£n thân trong viÇc mang lị hịnh phúc và sñ tojị nguyÇn trong Ýi. MÙt khi hiÁu °ác jô lý nhân qu£ cça Ph-t, ngh)a là hiÁu r±ng không có ai cŞm cân cuÙc sNng th°Bng phjt, ngoài chính hành vi thiÇn ác cça chúng ta, ng°Yi Ph-t tí không phÊi mẼt thÝi giY Ấ cŞu nguyÇn hay °Úc muNn này nĩ. Nçu thŞn linh không thÁ giúp °ác hí trong các hành vi bẼt thiÇn nçu có cça hí, thì thí hĩi làm sao hí có thÁ céu giúp °ác chúng ta. ThŞn linh và th°āng ç nçu có cing không sNng ngoài quy lu-t nhân qu£ t°ing duyên. Do ó, ng°Yi Ph-t tí không dịy gi phÊi trông chÝ vào mùt quyÁn n ng bẼt th-t cça th°āng ç, chứa trÝi, m¹ sanh m¹ Ù, éc ông, éc bà v.v. Ng°Yi Ph-t tí ý théc sâu s̄c r±ng, mùt khi ấ tịo nghiÇp ác, dù có van xin, chúng ta cing phÊi là ng°Yi g-t hái kçt qu£ au khÔ cça nó. Không ai có thÁ ánh Ô quy lu-t muôn Ýi này. Sau ấ là mùt ojn kinh cho thẼy rõ iÁu ó:

"Nçu ai làm 10 nghiÇp

ác, rÓi mùt quŞn chúng ông ẽo çn cŞu kh©n van xin, thành kính mong r±ng ng°Yi Ẽy s½ °ác sanh thiÇn thú. Sñ cŞu kh©n nh° v-y là vô ích. Làm 10 nghiÇp ác phÊi rjị vào ía xé. Sñ thÁ nh° có mùt ng°Yi qu ng t£ng á vào hó n°Úc, rÓi nhiÁu ng°Yi çn cŞu kh©n van xin cho t£ng á Ẽy °ác nÔi lên. Sñ cŞu kh©n nh° v-y là

vô ích. Vì tưng á, vùi séc n-ng cạ nó, không thã nõi lên, không thã trôi vào bÝ nh° Ýi c§u kh©n. Cing v-y, tjo 10 nghiÇp ác thì phÿi rji vào la xé "(T°ing ñng IV, 313).

▷ ây Ýi cạ Ph-t nh±m xác

quyçt r±ng hành vi ác và bÿt thiÇn là nguyên nhân gây ra các h-u qu£ khÕ au, mà ng°Ýi ã tjo ra nó phÿi gánh chÿu trong Ýi cạ mình, dù hiÇn tji hay vÁ sau. Séc gia trì và c§u nguyÇn trong tr°Ýng hãp này không có giá trÿ jø éc nào c£. Bßi 1½, nçu c§u nguyÇn có kçt qu£ thì ch̄c ch̄c r±ng những ng°Ýi triÇu phú, t÷ phú trên thç gian này phÿi là những ng°Ýi siêu sanh tr°Úc nhÿt, °ác hçt tUi tr°Úc nhÿt, do tiÁn rêng biÁn bçc cạ hç tung ra trong các buÕi c§u nguyÇn tôn giáo.

Theo éc Ph-t, nhân qu£ là ng°Ýi

th©m phán tuyên án au khÕ cho ng°Ýi ã tjo ra nghiÇp xÿu ác và ban th°ßng hçnh phúc cho ng°Ýi hiÁn l°ing. Vÿ th©m phán này không thã bÿ các hình théc hNi IÙ thç gian tác ùng, Á cÿi en thành tr̄ng, Á tr̄ng án, nh° trong các tr°Ýng hãp cạ pháp lu-t Ýi. Vÿ th©m phán cạ nhân qu£ rÿt công minh, chính xác và không l§m l«n trong khi phán quyçt nghiÇp báo cạ các hành vi thiÇn ác.

VÁ ph°ing diÇn c§u nguyÇn hay

°Úc muÑn thiÇn, éc Ph-t cing kh³ng Ënh r±ng c§u nguyÇn vÁ iÁu thiÇn mà không nç lñc thñc hiÇn thiÇn cing trß nên vô ích và không có kçt qu£ nào c£. Trong các buÕi c§u nguyÇn cao 1p, th°Ýng ng°Ýi ta mong mõi cho mình nào là có séc khñe, sÑng thñ, có danh thçm tiçng tÑt, có °ác s̄c 1p, có hçnh phúc v.v. Đéc Ph-t kh³ng Ënh r±ng những thé này không thã do c§u nguyÇn hay °Úc muÑn suông mà có °ác:

"Này các vÿ, có n m

iÁu sau ây không thã do c§u nguyÇn hay °Úc muÑn mà có °ác: (1) tuÕi thñ (àyu), (2) s̄c 1p (va.n.na), (3) hçnh phúc (sukha), (4) danh tiçng (yasa) và (5) sanh cõi trÝi (sagga)." [T ng Chi, A"nguttara Nikàya, III. 47]

Ngh)a là, theo éc Ph-t, muÑn

có séc khñe chúng ta phÿi sÑng tiçt ù, thiÁn Ënh, không sa ñm s̄c dác, không r°âu chè, hút sách, siêng thã thao, và ngç nghÿ thích hãp. MuÑn có s̄c 1p ta phÿi biçt giõ gin séc khñe, n uÑng kiêng cí, nghÿ ngji hãp lý, làm viÇc iÁu ù v.v. MuÑn có Ýi sÑng hçnh phúc ta phÿi làm thiÇn, bñ ác, tuân thç pháp lu-t, sÑng vì lã ích cạ mình và ng°Ýi khác. MuÑn có danh tiçng ta phÿi siêng n ng hçc t-p, làm viÇc ch m chÿ, sÑng có l°ing tâm, jø éc, c°ing trñc, liêm s), công b±ng, thanh cao, rùng l°ãng giúp á ng°Ýi khác và làm nhiÁu viÇc tÑt. MuÑn sanh cõi trÝi thì phÿi tu nhân tích éc, phát triÁn 10 hçnh lành, tu thiÁn Ënh, bñ thñ cúng d°Ýng và làm nhiÁu viÇc tÿ thiÇn. Nói chung, tÿt c£ những thé ó không thã do c§u nguyÇn hay °Úc muÑn mà có °ác. ▷ ây, chúng ta thÿy chç ngh)a hành ùng jø éc là ph°ing chãm cạ mùt Ýi sÑng hçnh phúc và an lçc theo Ph-t giáo.

Kinh iÁn Ph-t giáo cing xác Ënh

r±ng mùt Ýi sÑng an lçc, hçnh phúc và giÿi thoát không phÿi là hÇ qu£ cạ những °Úc muÑn cao 1p mà là kçt qu£ cạ quá trình nç lñc trau dÕi jø éc, thiÁn Ënh và trí tuÇ:

"MÙt ng°Ýi không chú

tâm trong sñ tu t-p, d«u có khßi lên °Úc muÑn °ác giÿi thoát khñi các l-u ho-c, không còn chÿp thç, °Úc muÑn ÿy nhÿt Ënh không °ác toji nguyÇn" (T ng Chi III A, 123. T°ing ñng III, 184).

Nói cách khác các °Úc muÑn hay

cứu nguy cõn cao 1p trái vùi nguyên lý nhân quẽ báo ẽng chẽ là mừt sĩ mừi mừn chÝ
 ấi, vô ích và không cõn thiế, và òi khi còn mang lị sĩ chán ch°Yng và th¶t
 vũng:

Vt sĩa nị "sẽng"
 con bò cái

Tìm dừu nị thùng cát có n°Ủc

Dừu °Ủc nguy cõn cing không thành tñu-- (Kinh Trung BÙ I, 103).

Sĩ giác ngỦ, giẽi thoát hay chẽng
 ẽ trong Ph-t giáo là kị, t quẽ cõn quá trình dày công tu t-p, ch-t Nt phiÁn
 não, l-u ho-c. Sĩ t-n diCt phiÁn não là cũi nguÓn cõn Niế-t-bàn, cõn ịo quẽ Vô
 th°ãng BÓ Á. Nh°ng ó không phẽi là hC quẽ cõn cứu nguy cõn hay cõu rxi:

"MuNn chẽng °ãc Vô
 th°ãng BÓ Á mà không ojn trẽ Sát Đìo Dâm Vĩng, ch³ng khác nào nh° nừu cát muNn
 thành cịm, dù trẽi qua ngàn ẽc kị, p cing không thÁ nào thành tñu °ãc"
 (L ng Nghiêm, VI, 234-242).

Trong quá trình h°Ủng ịn giẽi
 thoát cõn mừi hành giẽ, Đéc Ph-t ã tuyên bN là Ngàì chẽ óng vai trò cõn Đìo
 S° d«n °Yng, không thÁ ban bN cho chúng ta kị, t quẽ giẽi thoát. Do ó, Á ịt
 chân lý giẽi thoát, chúng ta phẽi là hành giẽ tu t-p, nh° bài kC d°Ủi ãy, Đéc
 Ph-t ã khuyên:

"Hãy tñ siẽng
 trau dÓi,

Nh° Lai chẽ thuyế, t dịy.

Tñ hành trì thiÁn Ễnh,

Tñ giẽi thoát ác nghiCp" (Kinh Pháp Cú, kC 276)

Sĩ tu t-p trên cị sị nx lĩc cõn
 tñ thân còn °ãc Đéc Ph-t sánh ví vùi Nc ẽo vũng ch̄c, chính trên cị sị này
 hoa tỄnh thẽc s½ nị rỦ, phiÁn não nghiCp ch°Ủng bỄ tiẽu trẽ:

"Hãy tñ làm
 hòn ẽo,

Tinh cõn g¶p sáng suNt,

Trẽ cừu uị: thanh tỄnh.

Địn thánh Ễa ch° Ph-t" (Kinh Pháp Cú, kC 236).

Và Đéc Ph-t cing l°u ý chúng
 ta, không phẽi tẽ Ngàì, không phẽi tẽ ân sỡng cõu chuỦc cõn Thiên Chúa, không
 phẽi do mừt ai, mà chính do sĩ tñ tu t-p cõn chúng ta d«n chúng ta ịn sĩ giác
 ngỦ. Có nh° v-y, sĩ giác ngỦ ỹ mỦi vũng ch̄c:

"Ch³ng phẽi
 n°ịng ng°Yi khác,

Mà یت °ác Niét-bàn,

Do tñ iÁu, tñ n°ing,

Mà ích ین kiên cÑ " (Kinh Pháp Cú, kÇ 323).

Do ó, ng°Ýi Ph-t tí khi n̄m vñg
nguyên lý nhân qu£ nghiÇp báo là cán cân th°ßng phít chính xác, công b±ng, nên
không hoài công nhúc séc mong ãi, vñg c§u. Trái lị, khi làm xong bñt kó viÇc
thiÇn nào, hí trß nên th£n nhiên, ung dung, không chÝ ãi kít qu£, vì hí biét
ch̄c ch̄n r±ng kít qu£ tÑt s½ ین, không chóng thì chày. Hai câu thi vô danh
sau ãy cho thýy mÙt niÁm tin chân chánh ó:

Khai trì bñt ãi
nguyÇt

Trì thành tñt tñ lai

Tìm dỄch là:

Đào ao ch³ng ãi
tr ng sao

Khi ao có n°Úc tr ng sao hiÇn vá!

Nói tóm lị, c§u nguyÇn có giá
trỄ rñt giÙi hìn trong Ýi sÑng ịo éc cça ng°Ýi Ph-t tí. Ng°Ýi Ph-t tí theo
úng tinh th§n Ph-t giáo là ng°Ýi theo chç ngh)a hành Ùng thiÇn, ché không ph£i
là ng°Ýi chỄ biét °Úc vñg thiÇn. Chính hành Ùng thiÇn quyét Ēnh Ýi sÑng ịo
éc ché không ph£i nhñng c§u nguyÇn hay °Úc nguyÇn chân thành.

V. C§u nguyÇn, phát
nguyÇn và hÓi h°Úng

Trong Ph-t giáo Địi thëa còn
có hai khái niÇm liên hÇ ین c§u nguyÇn là "phát nguyÇn" và "hÓi
h°Úng" hay "hÓi h°Úng công éc." Hai khái niÇm này chéa tñi ý
ngh)a ịo éc rñt cao và ã trß thành nçp sÑng cça các Ph-t tí theo truyÁn thÑng
B̄c tông hay Địi thëa.

Trong nhiÁu tr°Ýng hãp nh°
chúng ta chéng kiçn trong cuÚc sÑng, c§u nguyÇn th°Ýng ph£n ánh thái Ù tâm lý
mong c§u hay mong ãi nhñng lãi ích hay hìn phúc cho b£n thân mình, gia ình
mình, ãt n°Úc mình. Dù là các °Úc muÑn hay mong mĩi thiÇn, nó cing th°Ýng xoay
quanh cái ta, vì cái ta, dù nhĩ hay lỦn. Nó có thÁ mang dáng dñp cça vỄ k÷,
trong sñ sâu kín nhñt cça tâm hOn. Ng°Ýi ta th°Ýng c§u nguyÇn cho ng°Ýi thân
mình, ché ít ai ngh) ین viÇc c§u nguyÇn nhñng iÁu tÑt lành cho k» thù mình,
cho nhñng ng°Ýi hãm hị mình. Thái Ù tâm lý này giÙi hìn vào ng°Ýi thân, ng°Ýi
làm tÑt cho mình, ng°Ýi có ân ích vÙi mình ã trß thành thói quen và t-p khí cça
chúng sanh nhiÁu Ýi.

Các b-c bÓ-tát cça Ph-t giáo
thì khác h³n. Các ngài không còn thái Ù nh-n théc l-p c°Úc trên thân sị. Đñi vÙi
các ngài, tñt c£ chúng sanh là thân b±ng quyçn thuÚc tē nhiÁu Ýi kiçp trong
quá khé. Chúng ta ã tēng là cha m¹, anh em, bìn bè, thân thuÚc, vã chÓng cça

nhau trong chuỗi dài vô tận của sanh tử. Tình thế này thân quy y và Ông lợi không thể ngăn cản các ngài. Lòng từ bi của các ngài đã siêu vượt ranh giới của bề thế, ta nghĩ, thân sự, thù hận, mà còn trải rộng đến các loài vật và cây cối, côn trùng. Mùt tình thế này vô ý thức như v-v đã thức giấc các ngài không sớm chng c cho quế vô thng bÓ- Á Á cêu ù chúng sanh ang au khố trong ba cõi.

Đạo lý Bồ-tát đã dạy ngài Ph-t

tí mß rỪng tình thế này và trí tuệ này và mĩ ngài và mĩ loài. MÙt khi dãn thân trên con Ýng bÓ-tát, ngài Ph-t tí trÓc nhứt phĐi biĐt "phát tâm." Sñ phát tâm bao gỒm 2 bÓc: trÓc nhứt là phát tâm giác ngộ nh° Ph-t và bÓ-tát (phát bÓ- Á tâm) sau ó là phát tâm ù chúng sanh. Phát tâm ù chúng sanh chính là "phát nguyện" của ngài híc theo hình bÓ-tát. Phát tâm giác ngộ là mùt quá trình tñ tu, tñ ù. Phát tâm ù chúng sanh và quá trình lã tha, và cêu ù tha nhân. Hình bÓ-tát bao trùm tñ ù và ù tha, chóa ñng Şy ç nhân hình và quế chng.

Ngoài ra, ngài Ph-t tí còn phĐi

biĐt hÓi h°Ứng công əc tu t-p của mình này và vÙi tĐt cĐ chúng sanh trong ba cõi sáu Ýng. NĐu phát tâm giác ngộ và phát nguyện ù sanh là những tĐm lòng vì cho cao cĐ, vì thế này xót chúng sanh thì hÓi h°Ứng công əc là mùt thÁ hiĐn cả thÁ của tĐm lòng giác ngộ và bao la ó. Ngh)a là, ngài Ph-t tí tu t-p không phĐi vì cho mình mà cho ngài, thành quế giác ngộ và công əc thu hoĐch óac không phĐi Á dành riêng cho mình, mà còn san s» Áu cho chúng sanh. Chia s» công əc nh° v-y chính là làm cho tâm mình giác ngộ, làm cho tình thế này trở nên siêu vượt biên giới, thÝ gian và không gian.

Nói mùt cách khác, ngài Ph-t

tí hiÁu rõ cho lý của əc Ph-t s½ không còn cĐu nguyện mang tính chĐt "thu h'p" lã lĐ cho bĐn thân mình, gia ñnh mình, quĐc gia mình, mà hĐn hĐt, phĐi biĐt phát nguyện Á "mß rỪng" tĐm lòng ra, h°Ứng này lã ích của ngài khác và tĐt cĐ chúng sanh; Á có những hoĐt ùng cả thÁ, giác ngộ mình và ngài. Tình cĐm vĐ k÷ và mang tính giĐi hĐn của "cĐu nguyện" óac tình thế này của "phát nguyện" thay thế. Phát nguyện giác ngộ Á tñ ù. Phát nguyện hÓi h°Ứng công əc cho tha nhân và chúng sanh là ù tha. Đây là hai -c tính thay thế hoàn toàn những cĐu nguyện và Óc muĐn có tính cách hĐn cuÓc.

Không có gì cao Đp cho b±ng

khi ngài Ph-t tí làm bĐt kó viĐc thìĐn gì không phĐi chÉ cho mình, vì mình, mà còn cho ngài khác, vì ngài khác và nói rỪng ra là tĐt cĐ chúng sanh. Sñ nghiĐp cing nh° mĐc tiêu lÚn nhĐt của ngài Ph-t tí là h°Ứng này sñ giác ngộ chính mình và chúng sanh. Sñ phát nguyện và hÓi h°Ứng công əc của ngài Ph-t tí cing không ra ngoài mĐc tiêu giác ngộ trĐn v'ñ, ngh)a là cùng nhau tu hành và thành Ph-t:

Nguyện em công əc
này

H°Ứng vÁ kh'p tĐt cĐ

ĐĐ tí và chúng sanh

ĐÁu trĐn thành Ph-t cho.

VI. KĐt lu-n

Nh° v-y, cho əc của ngài Ph-t

tí không chỉ n±m Đ những hành vi cho əc cho bĐn thân, mà còn cho xã hÙi loài

ng°Ýi và các loài ùng v-t. Mặc tiêu ịo éc rÙng rãi nh° v-y rõ ràng không thẤ phát sanh tề °Úc muNn ịn thu§n, mà phEi phát xuýt tề tề nh-n théc giác ngÙ cả thẤ, hành ùng lãi tha cả thẤ, Ấ týt c£ chúng ta và chúng sanh cùng tềng b°Úc h°Ủng ịn và thành tñu con °Ýng và ịo qu£ giác ngÙ, v°ất thoát v)nh viẤn au khỔ.

Đây chính là iẤm khác biỢt

c n b£n nhýt và quan trính nhýt, giĩa ịo Ph-t và các tôn giáo khác, không những vÁ ý ngh)a c§u nguyỢn mà còn ß tính chýt vỄ tha, vô ngã bao la trong hành vi ịo éc và thiỢn ích cợa ng°Ýi Ph-t tí trên con °Ýng tu t-p h)nh bỔ-tát: phát tâm giác ngÙ, phát nguyỢn ù sanh, tu t-p công éc và hỔi h°Ủng công éc ó ịn muôn loài, cNt chẾ Ấ giác ngÙ cho mình, ng°Ýi và týt c£ chúng sanh./.